

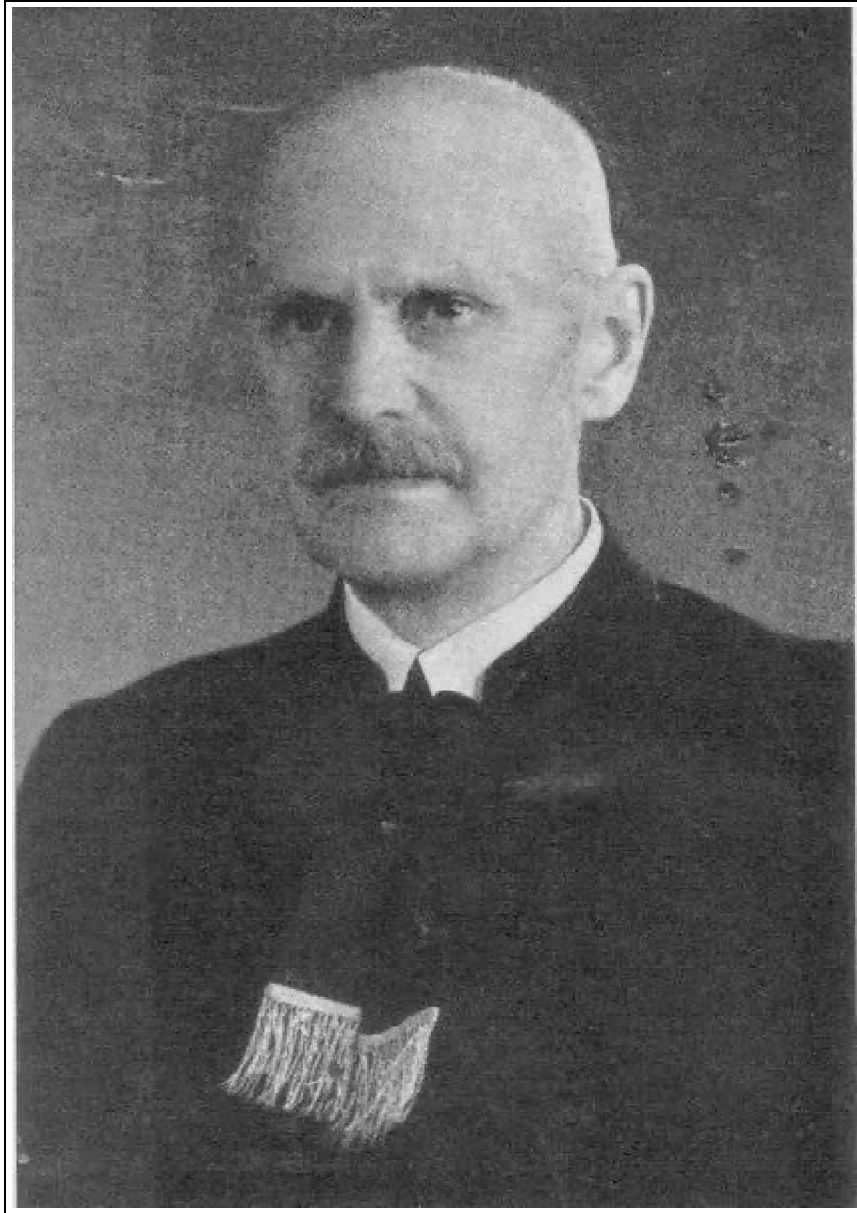
elszenvedett tizenkét sebesülés közül a lábsebe bizonyult a legsúlyosabbnak, amely vérmérgezést is okozott az 1920-as évek elején, és emiatt hosszabb ideig volt kórházban. Utolsó éveit tolószékben töltötte és testvére tárgyi hagyatékát gondozta. 1962. november 12-én halt meg Bécsben (Nussdorf), a helyi temetőben felesége mellé temették el.

2007. LXI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI ARCOK / Wallner Ákos: Németh Sámuel (1877-1975)304

411 Wallner Ákos: Németh Sámuel (1877-1975)³⁰⁴⁽³⁰⁴⁾

Százharminc évvel ezelőtt, 1877. szeptember 25-én született Németh Sámuel, aki 1922-től a Soproni Evangélikus Líceumnak tanára, majd 1931-től 1939-ig igazgatója volt. Nyugalomba vonulása után is még éveken keresztül sokak által tisztelt és szeretett alakja volt városunknak. 1951-ig görögöt tanított az Evangélikus Teológián, iskolai és társadalmi funkciókat is vállalt, de idős korában ideje legnagyobb részét a Líceum iskolatörténete kutatásának szentelte.

Idén, amikor a Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium (Líceum) fennállásának 450 éves évfordulóját ünnepli, illendő megemlékeznünk Németh Sámuelről, aki az iskola két világháború közötti időszakának meghatározó egyénisége volt, ugyanakkor 1922 előtti felsőlövői működése révén a dunántúli evangélikus középfokú iskolák fejlesztésében is meghatározó szerepet töltött be (1. kép).

kép. Németh Sámuel

Németh Sámuel a Győr megyei Kispécen (ma: Kajárpéc) született tanítói családban. Az akkori szokásnak megfelelően, hat elemi elvégzése után 1889-ben lett a Soproni Líceum tanulója, ahol 1897-ben tett érettségi vizsgát. Diákkorában az iskolai önképzőkörben, azaz a Magyar Társaságban aktívan tevékenykedett, irodalmi dolgozatokat [412](#)írt, fizikai pályamunkájával díjat nyert. VIII. osztályos korában önálló szerkesztője lett az iskola gyorsíró köre által szerkesztett Soproni Gyorsíró című, havonta megjelenő diáklapnak (annak 23. évfolyamát szerkesztette). Ebben lehetősége nyílt néhány ifjúkori tanulmányának megjelentetésére is – gyorsírással.

Érettségi után az akkor a líceum mellett működő Teológiai Akadémián, majd a Greifswaldi Egyetemen folytatott teológiai tanulmányokat, ahol 1901-ben lelkészi oklevelet nyert. Ekkor úgy döntött, hogy továbbképezi magát. A Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem, majd a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Bölcsészeti Karán végzett tanulmányai befejeztével 1904-ben szerzett magyar-latin szakos tanári oklevelet. Ehhez később még a görög nyelvi képesítést is megszerezte.

1903-ban a felsőlövői evangélikus gimnázium és tanítóképző tantestülete megválasztotta tanáranak. Felsőlvő (ma Oberschützen, Burgenland) a Vas megyei felsőőri járás egy kis faluja volt, teljesen németajkú, evangélikus lakossággal. 1845-ben az ottani lelkész, Gottlieb August Wimmer tanítóképző iskolát, majd egy évvel később abban latin osztályt is alapított. A kis faluban az iskola megerősödött, 1893/94-ben 100 férőhelyes internátus épült hozzá, 1900-ban egy évig Móra Ferenc is tanított itt. Németh Sámuel három évi működése után, 1906-ban a felsőlövői iskolák igazgatója lett. Legfontosabb feladatának a gimnázium számára egy külön épület építését tekintette. Nem kis utánajárásának többszöri elutasítás után meglett az eredménye, 1908-ban a Pénzügyminisztérium, illetve a Közoktatási Minisztérium 800.000 korona támogatást ítélt meg a felsőlövői új gimnáziumi épület megépítésére. 1911. október 18-án Gyurátz Ferenc püspök avatta fel az új épületet. Ezzel egyidőben kettévált Felsőlvőn a gimnázium és a tanítóképző. Németh Sámuel a gimnázium igazgatója lett. A Magyar Állam az iskola fenntartásához évi 44.000 korona támogatással járult hozzá. Erről Németh Sámuel az alábbiakat írta:

„Intézeteink történetében az 1911/12-es iskolaév nemcsak azért említésre méltó, mert a Főgimnázium új épületét fel tudtuk avatni, hanem azon rendelkezés alapján is, amelynek értelmében a Főgimnázium és a Tanítóképző az 1912/13-as iskolai évtől kezdődően teljesen különválnak. Eddig az igazgatóság és a tanári testület közös volt, bizonyos tantárgyakat a főgimnázium és a tanítóképző diákjainak közösen tanítottunk, és az új épületbe való beköltözésig a két intézmény épülete is közös volt. A két intézmény szétválasztásának fő oka az a szerződés volt, amelyet a főgimnázium az állammal az évi szubvenció tárgyában megkötni szándékozott.”

A fenti idézet a Felsőlvőői Gimnázium fennállásának 125. évfordulójára, 1971/72-ben megjelent ünnepi megemlékezésében (Festschrift) olvasható.³⁰⁵⁽³⁰⁵⁾ Ez a kiadvány, valamint az iskola fennállásának 140. évfordulójára 1985/86-ban kiadott 300 oldalas emlékkönyv³⁰⁶⁽³⁰⁶⁾ meleg szavakkal méltatja Németh Sámuel igazgatói munkásságát, és azt az előrelátó nagyvonalúságot, amellyel a gimnázium új épületét megtervezték. Az emlékkönyv szerint „Az 1911-ben elkészült főépület maximálisan 250 tanuló számára ⁴¹³nyolc osztályteremmel és öt külön tanteremmel (torna, rajz, zene, természetrajz és fizika/kémia) épült meg.” Dr. Kamondy Zoltán megemlékezésében³⁰⁷⁽³⁰⁷⁾ tágas, világos termekről, emelkedő padosrokkal ellátott külön fizikai és természetrajzi előadókról, rajzteremről, tornateremről, valamint arról emlékezik meg, hogy az iskolának saját vízvezetéke is volt. A felsőlövői gimnázium új épületszárnyal csak 60 évvel később, a 70-es évek elején bővült (2. kép).

2. kép. Az ág. h. ev. főgimnázium épülete Felsőlövön, megnyílt 1911-ben

Az említett német nyelvű jubileumi kiadványok hangsúlyozzák az oktatási színvonal emelkedését is Németh igazgatása alatt. A Festschrift felsorolja az 1911/12 tanévben a tizenhét gimnáziumi tanár nevét és szakjait, és ehhez az alábbi kommentárt fűzi: „A tanárok és azok szakjainak összeállítása azt mutatja, hogy kis kiegészítéssel – pl. görög helyett angol – ez a tantestület most is képes lenne az oktatást egy mai iskolában elvégezni. Az ebben a tanévben elfoglalt épület még ma is, későbbi hozzáépítések nélkül szolgálja a mostani gimnáziumot, noha a tanulók száma azóta megsokszorozódott. Ez mutatja, hogy akkoriban milyen messzelátóan építkeztek. Az épület, amelynek idén ünnepeljük a 60. születésnapját, a szombathelyi Müller Ede építész tervei szerint készült el. Fenti tanévben 8 osztályban 176 tanuló tanult. Ebből 89 ág. h. evang., 16 helvét h. ref., 56 róm. kat. és 15 izraelita hitvallású volt. 123 diák magyar, 49 német és 4 szláv anyanyelvű volt.”³⁰⁸⁽³⁰⁸⁾

A fenti statisztika híven tükrözi a felsőlövői gimnázium helyét a dunántúli evangélikus középiskolák sorában. Ekkor a Dunántúlon három evangélikus gimnázium létezett, a soproni, a felsőlövői és a bonyhádi. A felsőlövői, internátussal rendelkező iskola növendékei főleg Vas és Zala megye vidéki evangélikus családjaiból verbuválódtak. ⁴¹⁴Ennek példája a Kemenesaljáról származó Dr. Kamondy Zoltán, a Soproni líceum későbbi tanára. Az iskola fejlesztésére a minisztériumnak benyújtott beadványokban Németh Sámuelnek három fő érve volt. Középiskolai tanulási lehetőséget kívánt biztosítani egyrészt a délnyugat-dunántúli evangélikus falusi intelligencia gyermekei számára, másrészt a Felsőlövő melletti Felsőőr környéki magyar sziget (az Őrvidék) fiataljainak, harmadrészt a környék németajkú, de a magyar hazához hű diákjainak. Ezt egészítette ki a tanítóképzőnek az önállósodás általi megerősödése, ahol a határmenti németajkú lakosság számára németül és magyarul egyaránt tudó tanítókat képeztek. A tanulóknak fent közölt anyanyelvi és vallásfelekezeti megoszlása igazolja Németh Sámuel érvelését.

Mind a 125. évfordulóra kiadott Festschrift, mind a 140. évi jubileumi emlékkönyv közli Németh Sámuel fényképét és rövid életrajzát; a Festschrift „Motto” cím alatt, előszóként közli 1972. március 18-án kelt köszöntését is.

1921. december 14-én a népszavazás eredményeként Sopron és a környező nyolc falu magyar maradt,

ámde az elcsatolásra ítélt nyugat-magyarországi területeket a magyar kormány kiürítette. Moson, Sopron és Vas megye nyugati részei Ausztriához kerültek, így Felsőlövő is. Jelen írás szerzőjének édesapja, aki szintén a felsőlövői gimnáziumban tanított, elmondta, hogy a tanárok nagyon elbizonytalanodtak. Nemcsak a Magyarországtól való elszakadás váltott ki félelmet, hanem az is, hogy az erősen katolikus Ausztriában egy ilyen kis faluban, amelyben a lakosok száma mindössze 1200 körül mozgott, az ausztriai Evangélikus Egyház fenn tudja-e tartani ezt az iskolát. Ausztriában a belpolitika akkor sokkal labilisabb volt, a Németországhoz való csatlakozás (Anschluss) kérdése is napirenden volt. Ezért a tanári testület több tagja is mérlegelte Felsőlövő elhagyását és a Csonka-Magyarországra való átköltözést. Ennek megvalósulását azonban nem egyedül a hazafias érzelmek döntötték el, hanem az, hogy ki hol tudott a megkisebbedett országban tanári álláshoz jutni.

Németh Sámuel számára ez a lehetőség régi iskolájában, a soproni Evangélikus Líceumban nyílt meg. Rajta kívül még négy tanár tudott állást szerezni Magyarországon. Ezek közül Legányi Dezső is Sopronba került, az állami kereskedelmi iskolába, amelynek az 1930-as években igazgatója is lett.

A felsőlövői iskolák végül is nem szűntek meg, német tanítási nyelvvel folytatni tudták működésüket. Ennek egyik oka talán az is lehetett, hogy az 1921 végén megalakult Burgenlandban csak egyetlen gimnázium és tanítóképző volt, a felsőlövői. Persze azok a célkitűzések, amelyek alapján Németh Sámuel a felsőlövői gimnázium (és tanítóképző) fejlesztésére az állam és az evangélikus egyház támogatását megszerezte, és amelyek megvalósításán 1921-ig eredményesen fáradozott, Felsőlövő elcsatolása után elveszítették realitásukat. Ennek ellenére a felsőlövői iskolákban – az 1971-es és 1985-ös kiadású visszatekintések tanúsága szerint is – sok minden fennmaradt abból az oktatóinevelői szellemiségből, amely az iskolát Németh Sámuel vezetése alatt áthatotta. Ezért is volt nagy öröm számára, amikor a 125. éves évforduló alkalmából felkereste és köszöntötte a felsőlövői iskola küldöttsége az akkor már 94 éves Németh Sámuel és felkérte egy rövid írásbeli visszaemlékezés megírására.

Jelen írás szerzője feleségével 1988-ban meglátogatta a felsőlövői gimnáziumot. Az épületbe belépve mindjárt két márványtáblán akadt meg tekintetük. Az egyikben az iskolai [415](#)igazgatók névsora és működésük évszáma olvasható 1921-ig, ezt a sort Németh Sámuel (1906–1921) neve zárta. A másik tábla Móra Ferenc működését megörökítette meg. Az emeleten az igazgatói iroda előtti folyosórészen meglátták az 1921-es tanári testületről készített csoportképet is, amelyen édesapámat is felismertem. Az igazgató nagyon barátságosan fogadott és megajándékozott az iskola fennállásának 140. évfordulójára megjelent emlékkönyv dedikált példányával.

Németh Sámuel részére 1922 egyfajta cezúrát jelentett. El kellett hagynia eddigi működésének színhelyét, Felsőlövőt, fel kellett hagynia tizenöt és fél éven keresztül folytatott iskolavezetési és iskolaszervezési tevékenységével. Ami megmaradt: a tanári működés egy új helyen, új körülmények között. A változásban, az újrakezdésben azonban nagy segítséget jelentett, hogy egykori iskolájába, a Soproni Evangélikus Líceumba került vissza, tehát nem egy általa teljesen ismeretlen helyre. A következő közel tíz esztendő alatt elsődleges feladata a tanítás és a nevelés volt. Ennek méltatására álljon itt két egykori tanítványának, később tanártársának visszaemlékezéseiből vett idézet. Dr. Kamondy Zoltán így fogalmazott: „Nem osztályozott bennünket soha. Felesleges lett volna ez önála. Ismerte ő diákjait minden hibájukkal, gyarlóságukkal együtt. Intő, nevelő szavai most is fülemben csengenek... Nem hallottuk őt soha kiabálni, erre neki nem volt szüksége, egyetlen szava elég volt a fegyelmezésre.”³⁰⁹⁽³⁰⁹⁾ Pröhle Jenő így emlékezett vissza: „A diákok közt nem zordon fegyelmezés vagy apró módszerbeli fogások, hanem a tömörre fogott, világos magyarázat és az ezen átszüremlő olymposi derű tartott rendet. A tanítás során, de különösen a periódikusan visszatérő iskolai ünnepeken sohasem állott velős mondanivaló nélkül hallgatói elé, cicoma nélküli, nemes retorikával, gondolatait gonddal

ötözve és belső ragyogásúvá csiszolva mondta a magyarság és a humanitás örök üzenetét.”³¹⁰⁽³¹⁰⁾

A tanítás mellett a líceumban már 1922-ben rábízta az iskolai könyvtár gondozását. Ez a nagyértékű muzeális könyvtár, amelynek létrejötte már a 17. század közepén Zuana Menyhért polgármester, iskolafelügyelő és Lang Mátyás adományaira, illetve gyűjtésére vezethető vissza,³¹¹⁽³¹¹⁾ Németh Sámuel számára iskolatörténeti kutatásainak lehetőségét nyitotta meg. Felmérte a könyvtár ritkaságait és iskolatörténeti kiállítást rendezett, ahol a könyvtár birtokában levő olyan különlegességeket is bemutatott, mint Berzsenyi Dániel hegyeskissomlyói bizonyítványa, vagy Melancthon egy kéziratos bejegyzése. A líceum történetéről a könyvtárban fellelhető anyag kiegészítése céljából nagy szorgalommal gyűjtött adatokat a helyi és a budapesti levéltárakban, valamint az egyházi irattárban. Eleinte az iskola egy-egy neves diákjáról, tanáráról (Fridelius János, Hajnóczy Dániel, Ribini János, Wietorisz Jonathán) illetve azok munkásságáról állított össze tanulmányokat. Később, amikor egykori osztálytársa, Heimler Károly megindította a Soproni Szemlét, Németh Sámuel számára megnyílt helytörténeti és iskolatörténeti vizsgálatairól szóló tanulmányainak publikálási lehetősége is. A Soproni Szemle 1937 és 1943 közötti évfolyamaiban Németh Sámuel tizenkét tanulmány jelent meg, az 1955-ben újra indított folyóiratban további négy (lásd a Függelék). 1937 és 1944 között tagja volt a Soproni Szemle szerkesztőbizottságának is.

⁴¹⁶Mint öregdiák, Németh Sámuel tevékenyen részt vett a Líceumi Diákszövetség működésében, amelynek 1927-ben titkára is lett. A Diákszövetség létrehozása Hetvényi Lajos vallásnár nevéhez fűződik, aki a szervezet segítségével az első világháború alatt egy diákköthont megépítésére kívánt adományokat gyűjteni. Az 1918-ban megalakult Diákszövetség a Diákköthont már 1927-re meg akarta nyitni. A háborút követő pénzromlás az összegyűjtött alapok értékét erősen lecsökkentette, ezért a Diákköthont megvalósulása késett. Németh Sámuel a Diákszövetségben a tevékenységi kör kiterjesztésén is munkálkodott. Miután a kormány 1927-től kezdve évi 18.000 pengőt biztosított (a tervek szerint 35 évre) a diákköthont megépítésére és fenntartására, a Diákszövetség korábbi legfőbb célkitűzésének terhe kikerült programjából. Németh 1929-ben a diákköthont berendezésére hirdetett gyűjtést, javasolta a jóléti intézmények alapjainak, az ösztöndíj-alapoknak, az ifjúsági egyesületek alapjainak feltöltését, valamint a szegény sorsú diákoknak és a líceumban végzett diákok egyetemi tanulmányainak ösztöndíjjal történő támogatását. 1931-ben Hollós János igazgató, a Szövetség pénztárosának váratlan halála után a pénztárosi teendőket is magára vállalta. 1932-re, az iskola fennállásának 375. évfordulójára egyetemes találkozót szervezett.

A líceum tanári testülete 1931-ben, Hollós János halála után Németh Sámuel választotta meg igazgatónak. A választást a püspök és a tanügyi főigazgatóság egyaránt jóváhagyta. Az iskola igazgatása mellett a Diákköthont építésének ügyintézése is Németh Sámuel feladatává vált. Fáradhatatlan aktivitásának köszönhetően az építkezés 1933-ban elkezdődött és a Diákköthont 1934. szeptember 21-én felavatásra került. A modern épület 50 internátusi tanuló számára adott elhelyezési lehetőséget (3. kép). Magassy Sándor a diákköthont ismertető leírásában azt olvashatjuk: „Biztosítja 50 internátusi tanuló lakását, teljes napi (ötszöri) étkezését, tanulmányi, pedagógiai, orvosi és fogorvosi felügyeletét, fűtését (központi fűtéssel), világítását, mosását, fürdését. Van benne 20 nagyobb fiú részére öt kisebb szoba és 30 kisebb fiú részére egy közös dolgozóterem és két közös hálóterem, továbbá egy nagy társalgóterem.”³¹²⁽³¹²⁾ A diákköthont későbbi bővítése is tervbe volt véve, ámde a II. világháború ezt nem tette lehetővé, az 1944. december 6-i bombázás során az épület súlyos károkat szenvedett. A helyreállított, majd kibővített épületben ma evangélikus általános iskola működik.

Már igazgatóként – a Diákszövetség támogatásával – megszervezte a tehetséges szegény tanulók gimnáziumba juttatását. Ez a mozgalom néhány év múlva Falusi Tehetségmentés néven országossá fejlődött. 1936-ban, Berzsenyi Dániel halálának 100 éves évfordulójára emléktáblát helyeztetett el az iskola homlokzatán. Ugyanebben az évben készült el Kis Jánosnak, a Líceumi Magyar Társaság

megalapítójának az emléktáblája is. Az anyagi alapot ezekre a Diákszövetség gyűjtése teremtette meg. Az emléktáblák öntését Merész Károly rajztanár tervei alapján Renner Gusztáv és Kálmán öntődéje készítette el.

Igazgatói tevékenységéről a korábbi méltatásokhoz hasonló elismeréssel szóltak diákjai, tanártársai. Stráner György, aki 1937–45 között volt líceumi diák, mesélte, hogy Németh Sámuel még azokat az első-másodikos diákokat is név szerint tartotta számon, akiket nem is tanított. Amikor Stráner egykori igazgatóját már nyugdíjas korában [417](#)köszöntötte, az szintén név szerint emlékezett rá. Tanártársai úgy gondoltak vissza igazgatójukra, mint Pater Familiasra, aki kétségbevonhatatlan tekintéllyel és határozottsággal, ugyanakkor bölcs derűvel és kiegyensúlyozottsággal irányította őket.

Korábban már említettem azt a gyűjtőmunkát, amelyet a könyvtár gondozójaként az iskola történetével, az iskola híres tanítványainak későbbi pályafutásával kapcsolatban elkezdett. Ezekről már igazgatói tevékenysége alatt is megjelentetett publikációkat. Ezek közé tartozik „A soproni evangélikus líceum küzdelme a nyilvánossági jogért a Bach korszakban” (1938/39-es évkönyv) és „A soproni evangélikus líceum küzdelme a magyar tannyelvért a Bach korszakban” (1939/40-es évkönyv). Ez az előkészítő anyaggyűjtés érlelte meg benne azt a gondolatot, hogy megírja a Soproni Evangélikus Líceum történetét. Ezt a tervét nyugalomba vonulása után, az 1940-es évek elején valósította meg; a kéziratban fennmaradt összeállítást 1943-ban fejezte be. Írásának „A Soproni Evangélikus Líceum történetének egy százada (1681–1781)” címet adta. A két évszám tanúsága szerint az iskola történetét az 1681-es soproni országgyűlés és az 1781-ben kelt Türelmi Rendelet közötti időszakra foglalta össze. A II. világháborút követő években, majd az iskolák államosítása után különösen, Németh Sámuelnek semmilyen kilátása sem volt arra, hogy ez a kéziratban közel 300 oldalt kitevő munkája valaha is megjelenhessen. Pröhle Jenő, aki az államosítás után a Berzsényi Gimnáziumnak egy ideig könyvtárosa is volt, ismerte a kéziratot, amelynek egy példányát Németh Sámuel a könyvtárban helyezte letétbe. Pröhle Németh Sámuelről a Soproni Szemlében közölt nekrológban ezt a művet a következő szavakkal méltatta: „A gondos, alapos forrás-tanulmányra épülő mű eleven képét adja az iskola 18. századi életének, és anyagának bősége és megbízhatósága miatt bizonyára mellőzhetetlen adattára lesz a hazai iskolázás megírandó történetének.”[313\(313\)](#)

Annak ellenére, hogy tisztában volt azzal, hogy művének kiadása egyelőre lehetetlen, majd nem kilencven éves koráig folytatta az anyaggyűjtést. Elsősorban a tantervek történetét kívánta 1848-ig megírni. Munkakedvét még fiának, Németh Zoltánnak az elvesztése sem tudta tartósan megtörni. Németh Zoltán 1944 decemberében halt hősi halált Baracskánál, de erről a család – hosszas nyomozás után – csak 1947-ben tudott biztos ismereteket szerezni. Németh Zoltán 1942-től magyar–angol szakos tanár volt a Líceumban, katonai szolgálata miatt azonban csak néhány hónapig tudott tanári munkát végezni.

Németh Sámuel az említett iskolatörténeti munkáját három írógépen írt példányban készítette el. Ezek közül a líceumi könyvtárban levő Pröhle Jenő rafinált leltári megjelölésének köszönhetően [314\(314\)](#) túlélte az államosítás korszakát. Az iskola és az egy-ház a 450. évfordulóra felkarolta ennek megjelentetését. Mire a jelen írás megjelenik, az olvasó Németh Sámuel könyvét is kézbe veheti. [315\(315\)](#)

Az 1955-től ismét megjelenő Soproni Szemlében a 80. életévét betöltő Németh Sámuel még további négy tanulmányt publikált. Ezek a tanulmányok ugyancsak az iskola történetével foglalkoztak. Már a címek – Magyar gimnázium Sopronban (1657–1674); [418](#)A soproni evangélikus líceum tanuló ifjúsága a XVIII. században – elárulják, hogy a líceumnak nemcsak az 1781-et követő időszakával, hanem az 1681 előtti időszak történetével is behatóan foglalkozott.

Németh Sámuel élete példája a kötelességtudásnak, az önzetlen szolgálatnak csakúgy, mint az előremutató kezdeményezésnek, az eredményes alkotói munkakedvnek. Pedig a kor, amelyben élt és

aktív tevékenységet folytatott, sokszor mért rá csapásokat. Felsőlovón felépített iskoláját el kellett hagynia, a soproni Líceum diákotthonát bombatalálat tette használhatatlanná. Családi háza is erősen megsérült ugyanennél a légítámadásnál. Az őt ért pótolhatatlan veszteségek között tanár fiának hősi halála volt a legsúlyosabb volt. Feleségének 1970-ben bekövetkezett halála után Sára lányának óvó gondoskodása tette számára kedvessé élete utolsó éveit.

A nagytudású Samu bácsi egyúttal kedves, jóhumorú ember volt. Humorával másokat sohasem bántott meg, ugyanekkor saját magáról néha némi öniróniával is tudott szólni. Ennek példjaként álljon itt befejezésül az a kis versike, amelyet nyugdíjba menetelének idején kézzel írt be fényképe alá abba az 1938/39-es iskolai értesítőbe, amelyet szerző édesapjának adott emlékül:

Ez vén Samu ábrázata,
Az élet megszántogatta,
De szíve a helyén maradt,
A megkeshedt bordák alatt.

2007. LXI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI ARCOK / Wallner Ákos: Németh Sámuel (1877-1975)304 / Függelék: Németh Sámuel tanulmányainak jegyzéke316

Függelék: Németh Sámuel tanulmányainak jegyzéke³¹⁶⁽³¹⁶⁾

1. A vadgalamb. Soproni Gyorsíró, 22. évf. 1895/96, 8. sz., 3–5.
2. Tiro életéről. Soproni Gyorsíró, 23. évf. 1896/97, 2. sz. 14–15., 3. sz. 18–20.
3. Vajda János és Ginája. Soproni Gyorsíró, 23. évf. 1896/97, 7.sz. 50–54.
4. A népköltészet befolyása a nemzeti műköltészet fejlődésére irodalmunkban. Gyorsírás Olvasmányok 1. évf. Sopron, 1896/97, 73–77., 91–93., 102–106.
5. A korszellem Kis János elbeszéléseiben. Az egyetem. Ifjúsági Szemle 1. évf. Kolozsvár, 1903. 287–298.
6. A tanuló aktivitása a tanulásban. Az ág.h.ev. tanárok és tanítók egyesületének évkönyve. Eperjes, 1914, 125–128.
7. Hollós János (nekrológ). A Soproni Líceum Értesítője 1930/31, 3–5.
8. Kovács Jenő (méltatás). A Soproni Líceum Értesítője 1933/34, 3.
9. Králik Jenő (méltatás). A Soproni Líceum Értesítője 1933/34, 4.
10. Középiskoláink és az egyház. Keresztyén Igazság 2. évf. 1935, 8–13.
11. Berzsenyi Dániel és Kis János emléktáblájának leleplezése. Alkalmi beszéd. A Soproni Líceum Értesítője 1935/36, 17–19.
12. Újabb Melanchton-emlék a soproni evang. líceum könyvtárában. Keresztyén Igazság 3. évf. 1936, 175–176.
13. Új adat Berzsenyi Dániel iskoláztatásáról. Protestáns Tanügyi Szemle, 10. évf. 1936, 137–139.
14. Egy érdekes csavaros érem a soproni ev. líceum éremtárában. SSz. 1 (1937), 188–193.

41915. A soproni evangélikus líceum könyvtárának érdekességei: inkunábulák, unikumok. A SSz kiadványai 41. sz. 1938, 289–299.
16. Megemlékezés Schneller Istvánról születésének 90. évfordulóján. Az Orsz. Evang. Tanáregyesület évkönyve az 1936–38 évekről. Bp., 1938, 3–8.
17. Hetvényi Lajos emléke. Harangszó Naptár, Győr, 1938, 3–8.
18. Húsz év a Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség történetéből. 1918–1938. A Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség emlékkönyve, Sopron, 1938, 9–36.
19. Beszéd a búcsúzó ifjúsághoz a Deákkútnál. A Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség emlékkönyve, Sopron, 1938, 60–61.
20. A soproni evangélikus líceum küzdelme a nyilvánossági jogért a Bach-korszakban. Líceumi Évkönyv. 1938/39, 3–23.
21. A soproni evangélikus líceum küzdelme a magyar tannyelvért a Bachkorszakban. Líceumi Évkönyv. 1939/40, 10–35.
22. Mértékletességi egyesület Sopronban (1619), SSz. 4 (1940), 207–220.
23. Egy soproni ábrándos történetíró: Borgátai Szabó József. SSz. 5 (1941), 98–108.
24. Hajnóczy Dániel. SSz. 5 (1941), 234–238.
25. Fridelius János. SSz. 5 (1941), 238–239.
26. Ribini János (1722–1788), a soproni ev. líceum rektora (1747–1758). SSz. 5 (1941), 321–324.
27. M. Torkos József (1710–1791). SSz. 6 (1942), 141–146.
28. Wietorisz Jonathán, a soproni ev. líceum rektora (1738–1802). SSz. 6 (1942), 300–303.
29. A soproni diákforradalom 1848-ban. SSz. 7 (1943), 12–23.
30. Mozaikképek Sopron múltjából: 1. Hogyan tette le 1744-ben Russ Kristóf polgármester a decretális esküt; 2. Deccard János Kristóf leírása a Sopront átfutó patakokról. SSz. 7 (1943), 148–150.
31. Serpilius János, Sopron város bírása és országgyűlési követe 1581-ben. SSz. 7 (1943), 271–277.
32. A soproni evangélikus líceum történetének egy évszázada (1681–1781). Sopron, 1943 (megjelent: Sopron, 2007).
33. A soproni líceum tanulóinak külföldi tanulmányai 1680–1782-ig. SSz. 9 (1955), 99–117.
34. A soproni evangélikus líceum tanuló ifjúsága a XVIII. században, SSz. 11 (1957), 65–78.
35. Magyar gimnázium Sopronban (1657–1674). SSz. 12 (1958), 37–46.
36. A soproni „Deákkuti vármegye”. SSz. 14 (1960), 265–267.
37. 100 éve született Hetvényi Lajos. Evang. Naptár 1969 évre. Bp. 1968, 83–84.
38. Motto és visszaemlékezés a felsőlövői gimáziumra (német nyelven). In: Festschrift des Bundesgymansiums und Bundesrealgymnasiums Oberschützen anlässlich der 125-Jahr-Feier 1971/1972.,

3; 26–27.

(Ez a jegyzék az iskolai évkönyveket, értesítőket és az ismeretterjesztő cikkeket nem tartalmazza.)

2007. LXI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC

420 SOPRONI KÖNYVESPOLC

2007. LXI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Varga László: Németh Sámuel: A soproni evangélikus líceum történetének egy százada 1681–1781.

Varga László: Németh Sámuel: A soproni evangélikus líceum történetének egy százada 1681–1781.

Sopron, Berzsenyi Dániel Ev. Líceum, 2007.

Örömmel és érdeklődéssel vettük kézbe Németh Sámuel evangélikus lelkész, középiskolai tanár, sok évtizedes kutatómunkája eredményeit összegző könyvét, amely nem csupán nevelés- és iskolatörténeti, hanem egyháztörténeti szempontból is jelentős mű. Sajnálatos, hogy a lelkes és hiánypótló kutatómunkán alapuló mű csak szerzője halála után három évtizeddel jelenhetett meg nyomtatásban. A szerző, feltárva a téma tágabb társadalom-, művelődés- és egyháztörténeti dimenzióit, sokoldalú képet rajzol a 17. és 18. századi Magyarország, benne Sopron város evangélikus iskolaügyéről. Hazai neveléstörténetírásunk sokat foglalkozott az evangélikus egyház keretében folyó nevelés és oktatás történetével, ugyanakkor a líceumok történetére vonatkozó irodalom, különösen a 17. és 18. század vonatkozásában meglehetősen hézagos. Éppen ezért értékes és nagy jelentőségű a szerző munkája, aki tudomásunk szerint elsőként dolgozta fel a soproni evangélikus líceum történetét a jelzett időszakban, tiszteletre méltó alapossggal, mindaddig ismeretlen elsődleges források alapján.

A könyv több mint 300 oldalas főszövege hat, egymáshoz szervesen, logikusan kapcsolódó fejezetből áll. A líceum fenntartásával, felügyeletével foglalkozó első fejezet összefoglalja a korszak tanügyigazgatásának jellemzőit, kitér az állam és egyház viszonyának elemzésére a tanügy irányításában. Érdekes képet kapunk az iskolafenntartó és iskolafelügyelő konvent tevékenységéről, az egyetemes egyházi szervezethez és az egyházkerülethez fűződő viszonyáról. A második fejezet bemutatja a korszak kiemelkedő rektorait. Az életrajzi adatokon túl ismerteti a rektorok pedagógiai és igazgatási munkásságának legjelentősebb állomásait, sokrétű tanügyi tevékenységüket. A harmadik fejezet részletesen szól a líceumban oktatott tantárgyakról, különös tekintettel a tantervi kérdéskörre, míg a következő fejezet az iskola belső életét mutatja be, igen olvasmányos formában. A szerző részletesen elemzi és értékeli az intézményben folyó vallásos nevelést. Fontos és figyelemre méltó fejezete a könyvnek a tanulókról, azok fegyelmi ügyeiről, a diákjóléti intézményekről és a soproni diákok külföldi ösztöndíjairól szóló rész. A hatodik fejezet a líceumban tanító tanárokat mutatja be. A sokszempontú elemzésből kiderül: a jól képzett tanárok tevékenysége nyomán az iskolai munka a vizsgált korszakban egyre szakszerűbbé és színvonalasabbá vált.

Külön értéként ki kell emelnünk dr. Patyi Gábor neveléstörténész utószavát, amelyben Németh Sámuel életrajzát és a jeles iskolatörténeti munka megszületésének [421](#) körülményeit tárja az olvasó elé. [317\(317\)](#)
Meg kell még jegyeznünk: neveléstörténeti csemegét kínál az okmánytár, és a kötet imponálóan gazdag